

HVORFOR KYSTFISKERI?

Om at vælge og at fremme højtverdifikkeriet

Af Thomas Højrup 2005

Indhold:

Kampen med kapitalismen

Partsfiskeriets kultur

De unges valg

Fiskeri for fremtiden?

Kampen om fremtiden

Hvad der bør gøres her og nu.

Klokken er kvart over tolv en sommernat i Hanherred. Turisterne er kommet for at nyde ferielandet ved Jammerbugten. Det samme er de politipatruljer inde fra byerne, der i sommertiden hjælper landbetjentene med at holde styr på de unge badegæster, som især om natten færdes på vejene mere eller mindre ædru.

På den øde vej mellem Vust og Bjerget standser de en ung mand på knallert i høj fart. Han viser sig imidlertid at tale en dialekt, de knap forstår. Men så meget forstår de, at han forsøger at bilde dem ind, at han er i tidsnød og på vej til en fiskekutter, der ligger nede "ved hav" og venter på ham. De ved udmærket, at der ikke er nogen fiskerihavn i miles omkreds og vælger at lade ham vise dem vej til den påståede fiskekutter.

I ly af klitplantagen ligger en klynge huse i mørket, men efter det næste vejsving møder de et uventet syn: For enden af vejen står et stort lyseblåt fiskerfartøj badet i projektørlys. Knaller-ten forsvinder ind i en lille lagerhal, hvorefter den unge mand vinker patruljevognen ind på en parkeringsplads og springer ned på stranden, hvor der er en travlhed af folk og traktorer, mens tykke stålwirer knitrende er igang med at hale et andet fartøj ud i vandet. En hel flåde af fartøjer fylder den oplyste strandbred nedenfor isværket og spilhuset i klitten, et mylder af mænd i alle aldre starter op, tænder lanterner, snakker i radioen, fylder vanddunke, henter is og står til søs i den ene båd efter den anden.

Det er ikke uden grund, at betjentene ikke troede fiskerdrengen, for hvem forestiller sig i dag, at der ude, hvor kragerne for længst er vendt, fortsat findes fiskerlejer på kysten, hvor det ikke er badeland, men erhvervsaktive lokalsamfund, der trives som leverandører til det europæiske marked? Nogle har havn, andre har det ikke. Og får det heller aldrig, for med moderne trækraft er det ikke længere hurtigere at lægge til i en havn end at trække en kystbåd op på stranden. Og alligevel ved de fleste det godt, for gennem adskillige år har vi i medierne på skift set repræsentanter for de store og de små fiskere udkæmpe et slag om, hvilket fiskeri der

skal tilgodeses, fordi det er mest rentabelt, miljørigtigt eller kvalitetsbevidst. Ét er imidlertid sikkert, at når dette slag stadig raser, og der stadig er unge mennesker, som sværger til nærfiskeriet, så er det fordi, at dette fiskeri i modsætning til landbrugets husmandsbrug fortsat kan være en givtig levevej for moderne mennesker.

Forklaringen er egentlig enkel. Det oplyste fiskerleje, betjentene siden har nydt at besøge i sommernatten, lever af at eksportere fisk, der er fanget samme dag, som de bringes i land. Samtidig har kystfiskerne specialiseret sig i at anvende redskaber, der skåner fisken, så den landes blank og uskadt. Blank fisk klassificeres på auktionerne som den ekstra fine E-kvalitet, der opnår markedets højeste priser. Det er med andre ord et udpræget højværdifiskeri. Endelig er det et fiskeri, der foregår med det mindst mulige energiforbrug. Landingspladsen ligger tæt på gode fiskepladser, hvor torsk og flynder på hver deres årstider samler sig nær land, så sejladserne ud og hjem er den kortest tænkelige. Resten af vejen til de europæiske kunder trilles den pakkede fisk i kølebil. Til gengæld koncentrerer kystbådene sig om selve fangsten, der foregår med snurrevod og garn, som begge bruger langt mindre energi end fiskeri med trawl. Sammenlagt er det derfor et fiskeri, der alt andet lige kan betale sig!

Men det er samtidig et fiskeri, der gør mindre brug af fremmedkapital end af fiskernes egen opsparing, for det foregår mest effektivt fra et stort antal fartøjer, som er relativt små, er billigere og har langt mindre driftsomkostninger, end de stadig større ståltrawlere, der bygges i udlandet og udrustes på danske værfter. De mindre fartøjers styrke er, at de med fordel kan befiske de bestande af torske- og fladfisk, der lever relativt spredt og nær bunden til forskel fra de bestande af sild, makrel, tobis og andre stimefisk, der færdes i store koncentrationer i de højere vandlag. Det store fartøjs last skal fyldes op, for at det kan betale sig at sejle og trawle med et så omkostningstungt skib. Det kræver store koncentrationer af fisk, der til gengæld kan opsøges og jages fjernt fra hjemhavnen. Det lille fartøj, derimod, er dimensioneret til at rumme det maskineri, det mandskab, de redskaber og den fangst, der er brug for i et fiskeri, der vinder ved at lande en relativt mindre fangst samme dag, som den er bragt ombord.

Afgørende er, at elektronik til navigation og fiskesøgning ikke er dyrere, end at det lille fartøj er lige så effektivt til at finde fisk som det store. I jagten på byttet, som er afgørende for et fiskerfartøjs produktivitet, giver selve den teknik, der er til rådighed, ikke det store fartøj større fordele end det mindre.

Nærfiskeri og fjernfiskeri stiller med andre ord så vidt forskellige krav til fartøjer og driftsmåder, at både de små og de store fiskere har en mulig fremtid - med mindre det ene fiskeri af helt andre grunde får lov til at ødelægge vilkårene for det andet. Og det handler kampen om fiskerireguleringerne om.

Hvordan ser dette slag så ud i et længere perspektiv - og hvad betyder det for kampens udfald?

Kampen med kapitalismen

Siden oldtiden har jagt og fiskeri været drevet både som en specialiseret fangst af en bestemt art og som en bredt sammensat fangst af alle de arter, der gennem året kommer indenfor territoriet. Havde man i det specialiserede fiskeri ikke fartøjer til at følge fisken på dens vandring fra farvand til farvand året rundt, blev det i stedet drevet som et sæsonfiskeri, som foregik på de årstider, hvor fisken samlede sig i store koncentrationer nær egnede landings-

pladser. Til gengæld smed man alt, hvad man havde i hænderne for at samle kræfterne om det, det handlede om i fisketiden: at fange, rense, salte og evt. tørre fisken, så fangsten kunne opbevares og afsættes over længere tid og længere afstande. Sådan foregår det endnu på nogle fangstpladser i Grønland, sådan foregik det i jæger- og fangertiden og sådan gjorde fiskerbønderne i yngre stenalder, bronzealder, jernalder, vikingetid og frem til vore dage.

Fra middelalderen kender vi efterårets store sildefiskeri i Øresund, der foregik fra bl.a. Gammelstrand i læ af Københavns Slotsholm, hvor sildefiskerne helt op til vor tid baskede sildeskæl af deres garn på Skarnholm, til den var blevet så høj, at man kunne bygge Thorvaldsens Museum på grunden. Skagen og Bohuslen var et fiskericenter for sig. I renæssancen var Sønderside ved Blåvandshuk det store sæsonfiskeleje for rødspætter og torsk og Bagenkop på Sydlangeland et center for efterårets sildefiskeri i Storebælt. Nibe var Limfjordens største sæsonsildeleje.

I vore dage er sildefartøjerne indrettet til at følge stimerne på deres vandringer så vidt muligt året rundt. På sæsonfiskelejerne, derimod, mødtes købmænd, bondeskippere og fiskerbønder fra nær og fjern i en kort sæson, hvilket mange steder udviklede sig til de store strandmarkeder, der var beskyttet af kongemagten. Skånemarkedet var kronens største indtægtskilde indtil den afløstes af Øresundstolden i 1428.

I nyere tid var den bredt sammensatte fangst året rundt i det lokale farvand det mest almindelige bondefiskeri, som foregik fra de kystnære landsbyers landingspladser, og hvis fangster fortrinsvis blev afsat på det lokale marked. Havfiskeriet, derimod, domineredes fra 1400'årene og frem af de rederiejede fiskeflåder fra de store byer på kontinentet og i England. Hollænderne kunne gennem hundreder af år sende en flåde på over tusinde store sildefiskefartøjer og fartøjer til at bringe forsyninger ud til flåden, til at salte og til at transportere fangsten på evig jagt efter Nordsøens enorme, vandrede sildestimer. I Kattegat og Østersøen var det indtil for hundrede år siden tyske flåder, der dominerede havfiskeriet. Stordriftsfordelene var det, der gjorde udslaget for storbyernes kapitalstærke redere, der kunne sejle fangsten direkte hjem til storbyerne fra fjernfiskeriet i bl.a. de nordiske farvande.

Billedet vendte, da husmændene i de skandinaviske lande blev mange, og da stadig flere i stedet for at tjene bønder slog sig ned ved landingspladserne for at drive eget fiskeri året rundt. I tråd med bøndernes fiskeri og skudefart, men i modsætning til rederiernes ansatte søfolk, skød de nye fiskere selv penge i båd og redskaber, men de havde langt til markederne på kontinentet. Det store gennembrud kom med udbygningen af jernbanenettet, der for alvor gjorde det muligt at bryde rederiernes monopol på stordriftsfordele ved, at ethvert dansk fiskerlag fik direkte adgang til dagligt at sende fangsten med jernbanevogn til Altona og videre sydpå. Så kunne bådene bygges større, der blev anlagt læmoler og havne, og i 1900'årene begyndte de første fiskere at sætte glødehovedmotorer i skibene. Mens dampmaskiner på grund af deres vægt og kulforbrug en tid fornyede stordriftsfordelene for de store rederifartøjer, så kunne glødehovedmotorerne med fordel sættes i selv ganske små fiskerjoller og små maskinfabrikker skød op i fiskerlejerne.

Gennem 1900'årene lod fiskerne hele tiden bygge nye og stadig større både med større motorer, de dunkede længere til havs og endte med helt at presse det kapitalistiske fiskeri ud af Østersøen, Kattegat, Skagerrak og Vesterhavet.

Det såkaldte "partsfiskeri", som vi kender det i dagens industri- og konsumfiskeri, gik af med sejren over den udenlandske kapitalisme, som til gengæld vandt frem på land. Danmark endte

som en stormagt på fiskeriets område, hvilket gjorde det nødvendigt at være med, da de Europæiske Fællesskaber lagde deres farvande sammen i et EU-hav, hvori medlemsstaterne fik lov til at opretholde en fiskeriandel, der svarede til deres hidtidige andel af fangsterne i de pågældende farvande. Men hvis partsfiskeriet er afgørende for, at Danmark i dag bider skeer med de store på fiskeriets område, hvad er så det særlige ved partsfiskeriets kultur, og er den levedygtig?

Partsfiskeriets kultur

De fleste voksne mennesker har i dag et lønarbejde og er ansat hos en arbejdsgiver, der betaler en bestemt løn for det arbejde, de udfører. Men det er ikke alle, der har det sådan. Der er også dem, der selv finder ud af at slå sig sammen med andre, de arbejder godt sammen med, og som kan supplere hinanden i et team, der kan frembringe noget, der er marked for. Vi kender det først og fremmest fra de turnerende musikgrupper: rockgruppen, jazzbandet, spillemandsorkesteret, gruppen af mennesker, der er gået sammen om at skrive og/eller spille musik for folk, til koncerter, på plader og musikvideoer. De er partnere i en virksomhed, deles om arbejdet og deles om indtjeningen. De, der spiller, får hver deres part som musikere, og de, der skriver musik og tekster, får som komponister og forfattere hver deres part af de royalties, værkerne kaster af sig. I fiskeriet er partsorganiseringen verden over det mest udbredte alternativ til rederiernes lønarbejde.

I Danmark er partsfiskeriet næsten enerådende, og det har gamle aner. Mindst lige så langt tilbage, som vi kan følge fiskeri og skuddefart i kilderne, har båd og redskaber fået sin part og hvert besætningsmedlem sin part af indtjeningen. Parternes indbyrdes størrelse har altid varieret. Desto mere der skal til for at forny og vedligeholde båd og redskaber, desto større part af indtjeningen er det nødvendigt at sætte af dertil. Det varierer også, hvem og hvor mange, der går sammen om at indskyde båd og redskaber. De udgør bådlaget. Fra gammel tid har man i de nordiske lande kaldt samtlige parthavere ombord for et fiskerlag. Indbyrdes regner lagets medlemmer hinanden for makkere. Det er en stor kunst at blive og at være partner med dem, man makker godt sammen med. Går det ikke, må der udskiftning til, og disse skift af makkerskaber skal helst kunne gå op indenfor det lokalsamfund, hvor man finder makkere at danne fiskerlag med.

Partsfiskeriets makkerskab kan derfor ikke eksistere for sig selv. Det er på den ene side en organisk del af et lokalsamfund, uden hvilket fiskerlagene ville være ude af stand til at klare de opgaver, som ligger ud over, hvad den enkelte besætning selv kan varetage. Muligheden for at udskifte makkere så kemien passer - hvilket er afgørende for folks effektivitet og entusiasme - er kun én af disse funktioner, de øvrige vender jeg tilbage til om lidt. På den anden side består et makkerskab ikke kun af individuelle personer. Hvert medlem repræsenterer en familie, hvis hele livsindstilling og forhold til fiskeriet er afgørende for, hvilken indsats, hvilke kompetencer, hvilket engagement, hvilke afsavn og hvilket indkomstniveau det enkelte besætningsmedlem kan og vil være med til at yde, lide og nyde.

Er man ung, har købt hus og stiftet familie - er ens kone evt. igang med en uddannelse eller går hjemme for at passe små børn - så er det en fordel at komme i lag med et nyt skib, der har brug for, at bådparten skæpper rigeligt i kassen, ved at besætningen tager mange og lange havdage, hvorved også mandsparterne kaster godt af sig. Er der mere brug for én på hjemmefronten end for en stor indkomst, kan det være en fordel at komme med en båd, der allerede

har tjent sig ind, og med ældre folk, der hverken har kræfter til eller behov for at drive fiskeriet så hårdt, som i de yngre dage. Det kan også være, at det ældre sjak er kendt for at være så dygtige, at man som ung gerne vil med om bord for at lære noget af dem. Alder og familiesituation er med andre ord af stor betydning for, hvilken type af makkerskab, man egner sig til og har brug for. I garnfiskeriet er det ikke ualmindeligt, at kone, børn og bedsteforældre tager del i arbejdet med at skære og sy garn og ad den vej får del i redskabsparten.

Partsfiskerfamilien skal også være indstillet på, at far ikke kommer med til fødselsdag, på indkøbstur eller forældresamtale på skolen, hvis det bliver havvejr den pågældende dag. Ofte tager han afsted midt om natten, så man kan ikke gå ud fra, at han kan sende børnene i skole, ej heller at han når hjem til aftensmadstid. Til gengæld er han hjemme alle de dage, det ikke er havvejr uanset hvilken ugedag, der er tale om. Det er særlig hyppigt i vinterhalvåret, hvor vejret godt kan holde ham i land i mere end en uge ad gangen. Endelig er indtjeningen uforudsigelig. Når der er godt med fisk og gode priser, er det om at lægge til side til andre årstider og andre år, hvor der er for lidt at fange eller priserne er i bund. For ikke at sige til man bliver ældre, for med alderen mister man lysten og kræfterne til at gå lige så hårdt til den, som man gør, mens man er ung.

Partsfiskerfamilien har med andre ord en livsform, der godt kan komme på konfrontationskurs med tidens idealer om, at mand og kone deles om tingene, så hun har frie hænder til at gøre karriere, som hun vil, uafhængigt af ham. Den er også på kollisionskurs med den almindelige bestræbelse på at garantere familierne en stabil og sikker indkomst, der er uafhængig af vejr og vind, af fluktuationer på markedet og i naturen, af uheld og stop i virksomhedens produktion. Er der ingen fangst med hjem, koster partsfiskerens tur på havet familien penge til den olie, proviant og is, der er brugt på rejsen. Omvendt er partsfiskeren på koalitionskurs med tidens idéer om at tage ansvaret for egen læring, egen næring og egen velfærd. Man iværksætter selv sin virksomhed sammen med fiskerbyens andre familier.

Det samme gør man for fiskerlejets virksomhed som helhed gennem den lokale fiskeriforening. Hvert medlem har sin stemme på generalforsamlingen, og foreningen danner gennem sine afstemninger, sin bestyrelse og sin formand lokalsamfundets politiske vilje som fiskerby. At være en vilje i verden som sådan kræver stillingtagen til mange spørgsmål, lige fra diskussionerne om hvorvidt lokalplanen skal udlægge arealer ved havnen til helårsboliger, turisme eller fiskeritilknyttede erhvervsformål og til diskussionerne om, hvilke krav Danmarks Fiskeriforening skal stille til EU-kommisionens forvaltning af EU-havets ressourcer og forhandlinger med tredielande. Fiskersamfundet er under pres fra mange sider, der alle betragter dets ressourcer som værdifulde ud fra helt andre kriterier end fiskeriets egne. Hverken sommerhusenes grundejerforening eller selskaberne bag olieudvindingen i Nordsøen betragter det som en given ting, at fiskeriet er et erhverv, hvis naturgrundlag er ukrænkeligt, tværtimod.

Det er også i den lokale fiskeriforening at de interne brydninger udspiller sig, som for eksempel når diskussionen går, om Danmarks Fiskeriforening skal presses til at sikre nærfiskeriets vilkår ved at afsætte årskvoter på torsk og andre truede arter, som kystfiskerne kan gemme til de årstider, hvor fisken kommer til land og er mest værd, eller kystfiskerne kan ryge og rejse, hvis de vil tilkæmpe sig særordninger, der ikke også er til de store trawleres fordel. Som en standende kulturkamp giver det i tilspidsede situationer anledning til, at lokalforeninger, der har en overvægt af enten kystbåde eller stortrawlere vil bryde ud af landsforeningen for at komme til orde overfor partierne på tinge.

På en kystlandingsplads er det også fiskeriforeningen, der står for udhalingsspillet, for pladsens bulldozer, gummiged og traktorer, for isværk, fællesindkøb, oliesalg, samlecentral og fiskeeksport. Foreningen er ikke blot fiskerlejets politiske forsamling, men også ansvarlig for dets største fælles virksomhed. Hver båd yder en procentdel af sin indtjening til driften og nyder godt af de fælles faciliteter, installationer og serviceydelser efter behov.

I fiskerihavnen er fiskerlagene hinandens uundværlige samarbejdspartnere, men samtidig er de fangere, der i jagten ude på havet er hinandens nærmeste konkurrenter. Indbyrdes hersker der en altid nærværende kappestrid imellem fiskerlagene om at være dem, der finder fisken, dem der kommer i havn med lasten fuld, dem der overrasker de andre ved at finde ud af, hvor og hvordan det i dag var klogt at begive sig hen og bære sig ad. "Hvor mange kasser fik I?" er det første man spørger hinanden om, når man mødes på land, og på tavlen i samlecentralen følger alle med i, hvilke både der har landet hvilke arter, i hvilke sorteringer og hvilke mængder. De ivrigste kappes om at være den førende båd på pladsen, andre kappes om at høre til eliten uden at bruge en forfærdelig masse penge på nye garn og mange havdage.

Alle fiskerbåde dyrker et mere eller mindre skjult hemmelighedskræmmeri, der går ud på ikke at røbe sine erfaringer og gode fund til de andre, men hver båd har også sine særlige partnere i form af skippere på andre både, med hvem man udveksler sine observationer og resultater dagen igennem og vedligeholder en vidensfond, som de øvrige konkurrenter nødig delagtiggøres i. Flåden er med andre ord også et samfund af klaner, der internt støtter hinanden og indbyrdes konkurrerer benhårdt om resultater og omdømme.

Som i enhver fangerkultur er det chancerne for og evnerne til at gøre den bedste fangst, der tænder gnisten i fagmiljøet, øger spændingen og gør, at byen lever og ånder af kappestrid, hemmelighedskræmmeri og jagtinstinkt. Byens skibselektriker ved det godt, for mobiltelefonen gjorde det muligt at snakke sammen uden at benytte sig af skibradioens offentlige kanaler, men det var kun indtil, der kom aflytteranlæg på markedet, med hvilke man kunne opfange alle de andre hemmelighedskræmmeres mobiltelefonsamtaler. Nu kan også det forhindres ...

I et fiskerleje, hvis aktionsradius rækker fra første revle og ud til over 600 meters dybde er det altafgørende, at flåden holder sig à jour med, hvor de mange forskellige fiskearter bevæger sig i farvandet. Det kan man kun, hvis man er tilstrækkeligt mange fiskerlag, der færdes bredt og selvstændigt i jagten på de forskellige arter og derved bidrager til den - trods al hemmelighedskræmmeri - fælles fond af aktuel viden om, hvor fiskene i øjeblikket befinder sig og er på vej hen. Dette er endnu et aspekt af den måde, hvorpå fiskerlagene trods den indbyrdes konkurrence nyder gavn af hinanden, ja slet ikke kunne undvære hinandens bestræbelser på at gøre det bedre end de andre. En fiskerby, hvis stadig à jourførte vidensfond skrumper ind, fordi der bliver for få både tilbage til at bidrage til dens vedligeholdelse, får forstærket sine vanskeligheder med at klare sig overfor de pladser, hvis vidensfond løbende opretholder et bredt dækkende billede af arternes forskellige bevægelser på havbundens sand- og lersletter, stenrev, blødhuller, dalstrøg og bjerglandskaber.

Selvfølgelig kan fare for begyndende tilbagegang på en plads modvirkes ved at byde tilflyttende fiskere velkommen, men begynder byens egne unge først at sive og mismodet opstå, mister den også tiltrækningskraften på dygtige unge udefra. Her spiller det igen en rolle, hvordan lokalsamfundet forholder sig til sine børn og unge. Holder man strikt på kravet om, at også en helt en ung partsfisker forlods skal være med til at betale for proviant, is og olie, så er mor måske med til at fraråde sin søn at tage hyre på en stor trawler, der risikerer at

bruge tusindevis af liter olie på en fjorten dages rejse uden at komme hjem med noget, der bare ligner en fangst, som kan betale omkostningerne. Især når det i de mindre fiskerbyer er kutyme, at båd- og redskabsparten betaler det lille forbrug af is og olie, der er på en krog-, garn- og snurrevodsbåd, og at selv en helt ung mand her får samme part som en fuldbefaren.

Selvom trawlerskipperen på et fartøj i den større havneby brøster sig af at tage unge med til mandsparter på få procent og kræve forlods betaling af olieregningen, så er det måske i dårlige tider og på længere sigt med til at give færre unge lyst til at tage hyre som partsfisker i sådan en by, end det giver, at man på fiskerlejernes garn- og snurrevodsbåde sætter en ære i at kunne og ville betale den unge en fuld mandspart, og i stedet brøster sig af, at det er her på pladsen, der sker noget. Fiskerlejet, der drives både af kappestrid og af evnen til at løfte i flok, kan udmærket være det sted, der tager bedst imod de unge, og forarbejdet kan godt være gjort af spilmandene, der deles om døgnvagten ved pladsens ud- og ophalingsspil og har mulighed for at tage sig af drengene, så de føler sig velkomne, udfordrede og fristede til at vende tilbage igen i morgen - og får lov til det af mor.

I den lille fiskerby forudsætter det først og fremmest, at børnene er virkelig velkomne, hvor der arbejdes ved pladsen eller i bygningerne på havnen. Men som Karl siger: *“Jeg har aldrig oplevet, at man har råbt til børn, at de skulle gå væk, når der køres fisk med gaffeltruck i rensehal og samlecentral her ved hav. For badegæster er der selvfølgelig adgang forbudt, når vi arbejder, men havbørn kører vi udenom, når de er her inde! Dem ku´vi aldrig finde på at jage bort. Hvis det her er deres fremtid, er de også vores.”*

Ingen børn kommer dog til verden uden mødre, og i den mindre fiskerby skal man ikke følge sine aner mange generationer bagud, før alle er i familie med hinanden. Derfor er det nødvendigt med eksogami: Hvis de fleste af drengene bliver boende som fiskere, så må de fleste af pigerne finde deres kærester udenfor byen, og drengene være i stand til at hente kærester udefra, som vil flytte *til* fiskerbyen. Derfor er mange af de gifte kvinder tilflyttere, og det kan kun lade sig gøre, *hvis* drengene formår at gøre det tiltrækkende for piger udefra at flytte til stedet. *Hvis* de formår at optræde i flok, når de er i byen, så der står et respektfuldt ry om dem. Det mest afgørende for *pladsens* overlevelse er derfor, *om* det lader sig gøre at skabe et miljø, som pigerne kan lide. *Om* byen sørger for at være et sted, hvor de vil slå sig ned og stifte familie. *Om* de piger, der allerede har slået sig ned, tager godt imod de, der overvejer at flytte til. *Om* de hiver dem med til kaffe, med til at forberede næste fest, med til julegilderne, med i byen, med på udflugt. Gør de det, ved de nyankomne også, hvor stor en forskel det gør at blive taget godt imod, når de næste nye dukker op. Er man derimod sure, tvære, uvenner, indelukkede og generte, så bliver der kun ungarle tilbage og ingen børn. Sådan en plads sætter let gang i sin egen afviklings onde cirkel.

Mødrene skal også kunne bevare deres sympati for fiskerierhvervet, betragte det som spændende og ikke kun som risikofyldt, betragte det som familievenligt og ikke familie-fjendsk, betragte det som en værdig fremtidsmulighed for sønnerne og ikke bare slidsomt. Og det kan de kun, hvis mændene sørger for at komme hjem, når de lander og ikke sætter sig til at drikke øl sammen i stedet for. Det stiller krav om at tage medansvar der hjemme og ikke kun gå op i alt det, man har gang i sammen med makkerne nede på byens landingsplads eller havn.

Det stiller også krav om at være med til at engagere børnene, når der er mulighed for det. Intet er så godt, som når de bliver gamle nok til at få frikort og kan komme med på skylleholdet. Pludselig bliver det mest relevante spørgsmål, når de kommer hjem fra skole, om det er

havvejr. Hvis det er, gør man klogt i at få læst lektier og helst også sovet en lille eftermiddagslur, så man er klar til at blive kaldt ned i skyllehuset, når bådene begynder at komme i land. Og bliver man inviteret til fest, må man sige nej tak, hvis ikke gamle Ole, der står for at organisere skylleholdet, har fået besked mindst et par dage i forvejen. For man har fået ansvar, er blevet nødvendig, må tage det alvorligt - for sidst på natten kører kølebilen sydpå, og til den tid skal alt være skyllet, sorteret, iset og pakket i kasser.

Selvfølgelig kan det også være koldt over midnat og sent på året at gøre hallen ren efter arbejdet, læsse affaldet på en traktor og køre det bort, spule gummetøj og rydde kasser og paller på plads. Men når man er fælles om det, når alle tager fat, når man synger til og laver skæg og ballade med hinanden, piger og drenge, så er det faktisk svært at falde i søvn, når man kommer hjem, fordi man er opstemt og øm i benene efter aftenens sjov og travlhed. Og så bliver man selv i stand til at betale næste shoppingtur, sprogrejsten til sommer, udbetalingen på sin første havpram.

Eller som folk i et fiskerleje på den jyske nordkyst siger om byens aktive "havbørn": *De er Thoruptrands guld.*

De unges valg

Erik er en af vestkystens unge fiskeskippere. "Her kommer natholdet" kan man høre de endnu yngre besætningsmedlemmer råbe til kammeraterne i land, når deres garnbåd kommer sent hjem med lasten fuld. Erik & Co. gør forestillingen om, at alle unge i dag går efter mageligt arbejde og rigelig fritid, til skamme. 200 dage om året står de i mange timer på et gyngende dæk og renser fisk til det europæiske middagsbord. De er partsfiskere.

Livet som selvstændig partsfisker er ikke en given ting, heller ikke for en fiskerdreng. Før i tiden kunne han vælge at stå til søs, tjene bønder, komme i håndværkerlære eller begynde at handle. I dag kan han vælge imellem et utal af uddannelsesstilbud, for der er mangel på unge. Selvfølgelig har drengene på pladsen altid fisket, fra de var store nok til at måtte tumle en havpram. Erik fik som dreng også lov til at komme ud med sin onkels båd fra Lild Strand og pilke torsk. Men søsygen lægger en næsten uoverskuelig hindring i vejen for enhver dreng, der drømmer om at blive havfisker. Han skal ikke alene kunne bestille noget, han skal også kunne gøre det samtidig med, at han bliver tumlet rundt på en måde, der får de fleste til at opleve de mest modbydelige mareridt, man kan tænke sig, indtil kun grøn galde hostes op i små ynkelige gymp og øjnene falder i.

Den modstand, man skal overvinde, er så brutal, at rekrutteringen til havfiskeriet hører op, hvis ikke de voksne ved, hvordan man støtter drengene i *selv* at tage opgøret med søsygen og stå prøvelserne igennem. Der står *dannelse* på dagsordenen. Hvordan, man bedst gør, er løbende til diskussion og er emnet for mange historier, man fortæller hinanden. Kunsten er, mener de fleste, at hjælpe drengene til at sige til sig selv: Den ydmygelse finder du dig ikke i, - så drengene formår at arbejde sig ud af elendigheden og vinde stoltheden.

Det gør det ikke nemmere, hvis man er gået i baglås og ikke gider nogen ting mere, fordi det virker dødsygt både at uddanne sig og at passe et kedeligt arbejde. Sådan havde Erik det en overgang, og Kresten fortæller gerne, hvordan Erik alligevel blev fisker:

"Hans forældre havde nærmest opgivet ham, han havde været alle steder. De kunne hverken få ham op om morgenen eller nogen ting. Han havde været ude som tømrerlærling, han havde prøvet lidt af hvert. De kunne hverken få ham til det ene eller det andet. Så fik vi ham med på hav, da jeg var med Peder. Men han ville sateme ingen verdens ting. Han lå og var søsyg hver eneste evige dag. Den ene dag var det bare værre end den anden. Nogen gange overbrækkede han det hele.

Han var en seksten-sytten år, og de kunne ikke rigtig enes, for forældrene ville jo ikke blive ved at have ham til at blive liggende - de kunne jo sateme hverken få ham op eller noget om morgenen. Peder var en onkel til ham, - jamen sagde han, så kunne han jo så godt prøve at komme med. Og han var så også godt nok med, - jeg ved ikke om han var sådan halvt tvungen til det, for han var jo nærmest halvt smidt ud hjemmefra, fordi de kunne ikke ... det var jo en knægt, der aldrig ville nogen verdens ting. Så var han så med os på hav, men jeg havde sagt til Peder, at han kunne sgu ligeså godt opgive det, for Erik lå dagen lang derinde i køje, og det eneste der skete engang imellem, det var, at han var ude at brække sig. Det foregik hver dag i fjorten dage. Der var ikke ret mange dage, hvor vi så ham oppe på dæk, så det ...

Så var det, at vi kom til at fange en masse rødspætter i garn. Jeg havde sagt til ham flere gange i træk, nu skal du satanlynne op, nu skal du fandeme hjælpe, vi har brug for dig. Jae, det ville han ikke, han var syg. Så var der så en dag, vi havde rigtig mange fisk, nu kan du fandeme godt dukke op, sagde jeg, nu kan du altså ikke - . Så kom han så også op og begyndte at stå og hjælpe lidt med at rense fisk. Han stod og rensede sammen med Tom, vor tredie-mand. Men Tom kunne fandeme ikke stå og rense sammen med Erik, når han ikke ville lave noget. Tom stod og kikkede over til mig, der rensede mange flere end dem, og han sagde, at Erik stod og forstyrrede ham, så han kunne ikke rense.

Så kom Erik over til mig for at rense, og så gav jeg den en ekstra skalle. Tom stod jo så og kikkede over til os, hvordan det gik. Nu måtte Erik vise, om det hjalp at være en mand mere. Han kunne jo lidt i forvejen, og han kunne ikke undgå at se, at det skulle gå tjept. Han gik til den og fik hurtigt tav på det. Det er det sjove ved det: Han kommer over til mig, og så i løbet af ti minutter er han faktisk blevet skrap til at rense! Så sagde Tom, at det kunne han jo godt se, at vi skulle jo have mange flere kasser stillet an til at rense, end han skulle. "Det må jeg sige, jeg skal love for, at (den) dreng er blevet dygtig til at rense i løbet af dagen". Sådan kunne man jo lige komme til at rose ham lidt, og så fik han virkelig blod på tanden, Erik. Når sådan en gammel fisker som Tom stod og så på, hvor dygtig Erik var blevet til at rense, glemte Erik alt om søsyge. Siden den dag har han været kvik. Så fik han jo en skilling, fordi han var oppe og lave noget, vi havde femoghalvtreds kasser store rødspætter, og han hjalp jo fandeme rigtig med at rense. Siden den dag har han faktisk været ivrig. Så kom han med flere andre både for at lære noget andet, og nu er han selv skipper. Det var lige den dag, der satte ham igang. For han var sgu opgivet, forældrene havde opgivet ham fuldstændig, de kunne ikke få ham til noget. Siden den dag har Erik faktisk været meget rost."

Dette emne bliver hyppigt drøftet i de lokalsamfund, hvis fiskere selv skaffer de unge til erhvervet, som er en forudsætning for dets fortsatte livskraft. I nogle familier er drengene første gang med på havet i fire års alderen. Den blå nylonthermokedeldragt, "vorupørhabit-ten", fåes helt ned i de små størrelser, og intet er bedre end at gå klædt ligesom far og de store drenge! Snart lærer de at rinke tov op og efter få år retter de deres interesse mod plotteren og computeren i styrehuset, hvorfra jagten på fisken styres, og hele havbundens bjerglandskab er aftegnet med stedfæstelse af fars og farfars erfaringer fra mange års fiskeri. De drenge er langt henne i deres erhvervsuddannelse, når de starter i skolen.

Men erfaringen siger også, at kun lysten driver værket. Falder far for fristelsen til at spørge, om man ikke nok vil med på havet, for ikke at sige: nu er det på tide, at du kommer med på havet, så kan man blive så forbandet både på fars vilje og på pinslerne derude, når søsygen melder sig, at man aldrig vil være fisker. Og så mister far for alvor det langsigtede engagement, for hvor længe giver det så mening at lægge al sin energi og interesse i at holde fartøj, redskaber, besætning, viden og økonomi på toppen, når hans hjertebarn alligevel ender med at skulle afhændes til andre for de nøgne tings pris? Så hellere holde igen og først give drengene lov til at komme med, når de virkelig plager om at måtte komme det, så det er noget de brænder for at få lov til. Derfor er det en misforståelse at tro, fiskeriet går i arv dér, hvor traditionen endnu har større indflydelse end den frie vilje! Det er snarere dér, hvor lokalsamfundets pædagogik forstår at lade de unge selv erobre viljens frihed.

Denne forståelse spiller en rolle helt ned i indøvelsen af de enkelte arbejdsopgaver. Det gælder selv det at slagte og rense levende fisk ude til havs, for som Kresten siger:

“Du kan vise en knægt, hvordan han skal rense, og så kan du give gode råd, når han vil have det. Men det kan ikke hjælpe at rette for meget på ham lige til at starte, det kan heller ikke hjælpe at begynde at kritisere for meget, for så mister han mod, det er i hvert fald hundrede procent sikkert. Der var to ældre, der ikke gad arbejde sammen med Verner, da han startede, for han ville ikke eller kunne ikke få noget fra hånden. Men det var sgu måden de tog ham på, det var galt med, for man kunne fandeme godt få ham i gang. Når Søren Svendsen stod sammen med Verner, så var han halvtreds procent bedre, end når der var en anden med, fordi Søren stod og gassede ham op. Det er måden at snakke til folk på. Hvis du står og kritiserer en mand, kan du sagtens tage lysten fra ham, det tror jeg sgu nemt, du kan. Det kan ikke hjælpe, at den ældre starter med at kritisere, for så lyder det til, at du er helt umulig til alverdens ting.

Jeg kan huske, jeg var heller ikke så god, - dengang jeg startede, uha, vi fangede sateme så mange rødspætter - dér var jeg heller ikke for skrap til at rense. Lige pludselig så kom det jo. Det var for, at jeg sagde til mig selv, jeg vil sateme rense lige så mange som de vil, - det står du og siger til dig selv, du vil sgu -. Mange gange når du står og renser sammen med en, des stærkere han renser, ham du står sammen med, des stærkere vil du. Du siger til dig selv, vi skal fanden ædeme - man gearer hinanden op, ikke. Det kan i hvert fald ikke hjælpe, at du siger til dig selv: det gider jeg ikke, det kan jeg ligeså godt opgive.”

Et vigtigt budskab i Krestens fortælling er, at den voksne skal være opmærksom på, at der i den givne situation er en hårfin balance imellem at yde de unge for lille og for stor *modstand*, og at det gælder om at håndtere denne balance med fingerspidsfornemmelse. Den erfarne må have sans for, hvornår situationen er inde til, at den unge *siger til sig selv*, "nu skal jeg sateme ...", dvs. nu er det mig der tager over.

For fiskerlejets fremtid er det langt vigtigere, om Peder og Kresten kommer hjem med en ny, ung fisker ombord, end om de har ti kasser rensede rødspætter mere eller mindre i lasten. Betydningen af hverdagens dannelsesarbejde er ofte overset, men det er en for byen og for livsformen afgørende opgave, hvis løsning ikke bare kan købes for penge. Det udøves under arbejdet på hav og på land, og det betales af fagmiljøet med den agtelse og tillid, man viser en skipper og hans besætning ved at lade den tage vare på en drengs oplæring.

Fiskeri for fremtiden?

Fiskeri Tidende kunne den 15. januar 2004 på samme opslag berette to historier fra Gilleleje. Den første handlede om Gilleleje Fiskeriforening, der på daværende tidspunkt havde 55 aktive medlemmer, men hvis formand, Jan Nordahl Petersen, forudså, at foreningen ville miste 20 medlemmer i løbet af det nye år. *“Jeg tror vi er nede på 35 medlemmer, når året er omme. De ældre med store træbåde vil hugge op, hvis de kan få støtte til at komme nogenlunde helskindede ud af erhvervet, siger han. Det er faldende Kattegatkvoter, der får Gillelejefiskerne til at gå i land. Færre torsk og rødspætter opvejes ikke af flere tunger og hummer. (...) Hummerfiskeriet startede i april med natfiskeri, men selvom fiskeriet var godt, lå priserne 30 % under niveauet for 2002.”*

På den anden side af opslaget lød overskriften: *Nybygning til Gilleleje. “Stille og roligt gled den 73 brutto tons tunge stålkatte ud i det isfyldte havnebassin og var dermed i sit rette element.” “Mogens Pedersen skal primært fiske efter konsumsild med kutteren, men kan også i perioder gå efter torsk og hummer. (...) Skroget er bygget i Riga, for derefter at være slæbt hjem til aptering, ilægning af motor og installation af el, elektronik og hydraulik”.* Artiklerne om det flunkende nye fartøj blev illustreret med et flot billede af ståltrawlerens stabelafledning i Hvide Sande samt af far og søn i styrehuset.

Samme historie gentager sig i med jævne mellemrum i Fiskeri Tidende og demonstrerer det krasse modsætningsforhold, der har forplantet sig i dansk fiskeri efter det legendariske *V 117 forlig* i 2001, hvor et flertal i Folketinget, men under Danmarks Fiskeriforenings protest, vedtog at privatisere den danske andel af EU's sildebestand ved at tildele sildefiskerne individuelle, omsættelige kvoteandele, kaldet IOK. Meningen var at få koncentreret ejendomsretten til fangst af sild på nogle få fartøjsejere, der med kvoten som sikkerhed for risikovillig fremmedkapital ville blive i stand til at bygge store fartøjer med køletanke til opbevaring af fangsten, og ved yderligere opkøb overtage hele det danske sildefiskeri.

Kapitaliseringen af den nationale sildekvote repræsenterer et brud med den forvaltningstradition, dansk fiskeri bygger på, hvor fisken i havet er samfundets fælles ressource, som alle har lige adgang til at befiske, forudsat de er anerkendt og registrerede som danske erhvervsfiskere. Bortset fra strandjagt og ravfangst er fiskeriet den sidste store naturressource og næringsvej, hvor den private ejendomsret endnu ikke er gennemført som besiddelsesform. De næstsidste var skoven og undergrunden, og før dem kom overdrevs- og agerjorden. Men det første skridt indenfor fiskeriet blev taget med *V 117*, og den nye sildetrawler til Gilleleje er et eksempel på det politisk ønskede resultat af dette skridt.

Forud for forliget var gået en langvarig debat, og det skortede ikke på advarsler om, at konsekvensen på sigt kunne blive islandske tilstande, hvor nogle få koncerner monopoliserer ejendomsretten til fisken i havet, og fiskerne degraderes til lønarbejdere på fabriks- og rederiejede notbåde og ståltrawlere, mens selskaberne bliver investeringsobjekt for spekulativ finanskapital uden ansvarlighed overfor fiskebestandene.

Konsekvenser er heller ikke udeblevet, tværtimod har IOK forstærket den tendens til, at der - i øvrigt med EU-bistand og statsstøtte for at skabe vækst i erhvervet - er blevet overinvesteret i fiskerflåden som helhed og i større trawlere i særdeleshed, med en stadig mere katastrofal overkapacitet, en udhuling af fartøjernes økonomiske soliditet, et derfor tiltagende uetisk og opportunistisk fiskeri samt biologisk krise for stadig flere af de vigtigste fiskebestande til

følge. For at sminke liget har staten og EU i fællesskab - som en skatteyderbetalt velfærdsforanstaltning - betalt den ene ophugningsrunde efter den anden, der har hjulpet det meste af den ellers velkonsoliderede garn- og snurrevodslåde ud af erhvervet, mens mange af de større trawlere med værst økonomi (ofte for slem til at ophugningsstøtten kunne hjælpe) har fået omlagt deres gæld.

Danmarks Fiskeriforening viste sig at få ret: Virkningerne af IOK måtte forplante sig som negative følgevirkninger til resten af det *pelagiske* fiskeri først og fremmest efter makrel, til *industrifiskeriet* og hele vejen ned igennem det *demersale* fiskeri efter alle de kostbare arter af spisefisk, der lever nær bunden.

Sildetrawleren fra Gilleleje demonstrerer hvordan. Den er bygget med køletanke til flydende sild for at kunne levere en god råvare til filet- og konservesindustrien, og den er bygget så stor, at de landede mængder, prisniveauet på sild taget i betragtning, skulle kunne øges nok til at være rentabel. Men det kan godt ske, at der tilføres markedet så mange store sild til så lave priser, at de ender som industrifisk. Som Fiskeri Tidende derfor skriver, kan skipper ikke forlade sig på at leve af sildefiskeri alene og med en investering på 7 mio. kr. i en arbejdsplads til tre mand, hvilket er godt det dobbelte af, hvad det f.eks. koster at bygge en garn- og snurrevodsbåd til tre mand, er det tanken også at trawle hummer og torsk med det nye fartøj. Efter at staten har overdraget skipper ejendomsretten til en individuel andel af den nationale sildekvote har han, som "*født optimist*" fået mod på at opkøbe andres kvoteandele og investere mere end ellers i forventning om også at kunne sætte sin maskinkraft ind i fiskeriet efter jomfruhummer og demersale konsumfisk, når silden ikke slår til.

Fordi stadig flere af de store volumentrawlere gjorde netop sådan de forudgående år, blev der også landet mange flere og stadig mindre jomfruhummere. Det førte til et prisfald på 30% i 2003 og nødvendiggjorde nye kvotenedskæringer på torsk og tunger. Alt det, der ifølge fiskeriforeningen i Gilleleje fjernede det økonomiske grundlag for hovedparten af de kuttere, der er beregnet til dette fiskeri og hidtil har haft en sund økonomi baseret på en kapacitet og et omkostningsniveau tilpasset fangst af hummer, torsk, rødspætter og tunger.

Med i forliget om indførelsen af IOK i sildefiskeriet var en politisk beslutning om at sikre kystfiskeriets eksistensvilkår ved bla. at sikre dets mulighed for at befiske de kvoterede arter på de årstider, hvor disse arter har en høj kvalitet, opnår gode priser og samles inden for kystfiskernes aktionsradius i tilstrækkelige koncentrationer til at muliggøre et bæredygtigt højværdifiskeri. For Kattegat, Skagerrak og Nordsøens vedkommende er det imidlertid år efter år lykkedes at forpurre bestræbelserne på at iværksætte de ordninger, som kunne sikre dette fiskerimønster med den begrundelse, at det ikke var til gavn for mellemgruppen af fartøjer samt de helt store trawlere i det demersale fiskeri.

Som erklæret repræsentant for hele registeret af fartøjer har Danmarks Fiskeriforening i lang tid ikke undladt nogen lejlighed til at skælde ud over kystfiskernes "særinteresser" og den dertil svarende politiske "indblanding udefra". For hvert år sagen trak ud, har kystfiskerne mistet endnu en dyrebar højsæson, fordi det med månedskvoterne blev gjort ulovligt at gemme sin torskekvote til det givtige efterårs- og vinterfiskeri, hvor både kvalitet og priser er i top. Det er klart, at de må mistænke dette for at være en kvælningsstrategi fra de større fartøjsejeres side - med de mellemstore kuttere som gidsler. Konsekvensen af en sådan strategi er den spaltning af fiskerierne i en egentlig kulturkamp, der skaber en front imellem nærfiskeriet på den ene side og de større trawlere på den anden.

For ledelsen i Danmarks Fiskeriforening har denne kamp lige så længe været underordnet en anden kamp, nemlig kampen for at bevare et dansk fiskeri, der er robust overfor spekulative angreb fra især hollandske fiskeri-, auktions- og kapitalinteresser. Og i det lys er vanskelighederne i flere store fiskerihavne med at finde unge mennesker til generationsskiftet en alvorlig trussel. Hvis de ældre ejere af mellemstore og store fartøjer regner med at kunne få ophugningsstøtte, når de går på pension, gør mange af dem sig *ikke* umage for løbende at få helt unge med ombord. Unge som læres op og får lyst til gradvist at købe parter i fartøjet og i fællesskab med de ældre i bådlaget at finansiere dets modernisering eller udskiftning. Konsekvensen er, at disse fartøjsgrupper risikerer i løbet af en kort årrække enten at være hugget op og deres tonnage derfor endegyldigt at være ude af flåden eller at blive til salg, men uden at en ny generation er kørt i stilling til at overtage dem.

I begge tilfælde er det en åbenbar svækkelse for Danmarks Fiskeriforenings bestræbelser på at bevare et selvstændigt og fiskerejet dansk fiskerierhverv i de større havnebyer. Derfor slås fiskeriforeningens ledelse for at undgå ophugningsrunderne og fremme en liberalisering af reglerne for opkøb og sammenlægning af fartøjstonnage og dertil knyttede fiskerettigheder, så det bliver muligt for de større fartøjsejere at bygge endnu flere og større trawlere. Hvilket er en strategi, der er som skræddersyet til et reguleringssystem, der er baseret på EU og de nationale ministeriers hurtige åbning og lukning af kvoter på vidt forskellige arter i alle farvande, idet disse fartøjer bygges og udrustes som multitrawlere, der kan slæbe mange trawl på én gang og lader sig dirigere hvorhen, det skal være, for at opfiske de resterende tilladte mængder af en given art i et hvilket som helst farvand.

Kontrasten til denne strategi er den opprioritering af nærfiskeriet, som længe har været diskuteret blandt Folketingets partier, i miljøorganisationerne og som kystfiskerne kæmper for. Den strategi hviler på det simple forhold, at et moderne højværdifiskeri først og fremmest består i at levere fisk, der er fanget samme dag, som den bringes i land, og som er fanget så skånsomt, at den i form af blank fisk opnår pris for højeste E-kvalitet. Dertil kommer at de mest skånsomme redskaber er ruser og bundgarn samt kroge, garn og snurrevod. Da det samtidig er de metoder, der kan gøres mest selektive, så man undgår udsmid, og som skaber den mindst mulige forstyrrelse af havbund, vegetation og bunddyr samt har et minimalt energiforbrug pr. kg. fanget fisk, så ser man her muligheden for at forene et højværdi-, lavenergi- og miljøvenligt fiskeri. Fordi det samtidig er et fiskeri, der kræver stor viden og erfaring om fiskens bevægelser og opholdssteder på havbunden under forskellige strøm-, temperatur-, salt- og vejrforhold samt dygtige folk med håndelag i IT og hurtig sortering, rensning, isning og pakning af den fangede fisk, er det også et videnstungt og arbejdsintensivt fiskeri.

Endelig fremføres det argument, at et lokalsamfund, der har specialiseret sig i et sådant fiskeri primært interesserer sig for, at det lokalfarvand, der aftegnes af fartøjernes aktionsradius, forbliver bæredygtigt på lang sigt, fordi man skal leve af det. De unge falder fra, hvis man ikke kan opretholde denne bæredygtighed, *fordi* dette fiskeri ikke, som de større multitrawlere, er lagt an på at kunne sejle fra farvand til farvand og trawle 24 timer i døgnet efter hvilken som helst art, der gives tilladelse til at befiske. Det betragtes derfor som en værdi i sig selv, at lokalsamfund af denne art har en objektiv interesse i at opretholde et etisk fiskeri i farvandet, og at deres fiskeriforeninger har åbenlys interesse i at fortælle offentligheden om det, når vilkårene tilskynder fiskerne til at opføre sig uetisk ved f.eks. at smide fisk i vandet, som ikke må ilandbringes, eller som reglerne gør det urentabelt at ilandbringe.

Der er yderligere tre forhold, der gør det svært for folkene i det lokale, videnstunge og arbejdsintensive højværdifiskeri at anerkende berettigelsen af den primære satsning på større, fleksible multitrawlere, som ministeriet og EU har støttet i en årrække. Det første er, at trawlerens fleksibilitet hviler på muligheden for at befiske en art uden at have noget indgående kendskab til fiskenes lokale adfærdsmønstre og opholdssteder, fordi trawleren simpelt hen kan bruge sin maskinkraft til at slæbe sine trawl i lang tid og over store områder i forventning om, at energiforbruget gør det muligt for ham på et eller andet tidspunkt at passere fiskens faktiske opholdssteder. De negative følger er dels det høje olieforbrug pr. kg. fanget fisk, dels at fiskens ophold i et trawl slider slemt på dens beskyttende slimlag, klemmer og skrammer den. Jo mindre videnstungt trawlfiskeriet er, desto mere må dette handicap opvejes af den tid, trawlene slæbes hen over bunden med et forøget energiforbrug og længere tids slid på fangsten til følge. Og jo ringere fisken bliver, desto mere skal der fanges af den for at få økonomi i det. Hvilket må siges at være en primitiv måde at bruge en dyrebar og begrænset ressource på, der kun lader sig gøre, fordi ressourcen ikke skal købes på et marked. Havde fiskeren skulle betale for værdien af den kvalitet, fisken har, før han fanger den, ville denne driftsmåde slet ikke kunne svare sig. Hvilket den heller ikke kunne, hvis ikke fiskeren var fritaget for at betale de normale afgifter på olien. Kombinationen af disse former for massiv statsstøtte er med andre ord ansvarlig for, at dette fiskeri breder sig.

Det andet forhold er, at da fisk, der fanges i trawl - i modsætning til fisk der enkeltvis og med håndkraft skal vikles ud af et garn - kan hældes ud af trawlposen uden stort forbrug af arbejdskraft, har trawleren ingen teknologisk betinget tilskyndelse til at undgå fangst af fisk, der skal smides ud igen. Tværtimod. Og de fisk, der smides ud, er for medtagne til at overleve selv hurtig genudsætning. Stort trawlfiskeri betragtes derfor som en fangstform, der forværrer problemet med udsmid. Bomtrawlerne må ifølge officielle tal smide op til 20 tons døde fisk og skaldyr i havet for hvert ton rødspætter, de fylder i lasten.

Det tredje forhold er, at i den udstrækning nærfiskeriet kan tiltrække de unge - måske netop fordi det er et videnstungt, arbejdsintensivt og miljøvenligt højværdifiskeri, hvor man kommer hjem næsten hver aften - er det svært at betragte de større fartøjers vanskeligheder ved at rekruttere de unge som en god grund til at fremme en yderligere koncentration af tonnagen på større trawlere fremfor at gavne de lokalsamfund i nærfiskeriet, hvor de unge gerne selv vil være fiskere.

For befolkningen som helhed er fiskeriet først og fremmest vigtigt, fordi det betyder, at vort samfund har det privilegium stadig at rumme en fangerkultur, hvis brydninger gør det muligt at følge med i havets store økosystem på en måde som kun de, der lever af at jage og fange dets vildfisk, kan tilbyde. Som modspil til biologernes beregninger og de kultiverede fødevarer. Vort miljøbegreb havde været et andet, hvis vi kun kendte den levende natur, vi anvender, gennem vor erfaring med de dyrkede arealer, kultiverede planter og forædlede dyreracer. Af fiskeriet mindes vi vedvarende om de hårfine balancer i samspillet mellem arterne i et vildt økosystem. Under indflydelse først og fremmest af konstante klimatiske forskydninger samt af vejr- og strømforholdene, men også af vor egen fangst og forurening giver det konstant anledning til ændringer i artssammensætningen og til uoverskuelige svingninger i generationernes størrelse for den enkelte art.

Fiskeriets lokalsamfund bliver hyppigt gæstet af såvel byfolk som landboere. Vi holder ikke kun af, at der er gedigne træskibe og fartøjer i mange størrelser i et land som vores, der bruges til erhverv, og som opretholder en erfaring om vor kulturs rødder. Fiskersamfundene er også som kulturmiljøer betraget den vitale påmindelse om, hvad det vil sige på godt og ondt, at en befolkning selv tager ansvaret for sin erhvervsudøvelse. Ikke mange andre arbejdspladser er lige så velbesøgte, beskrevne, fotograferede, malede, filmene. Få motiver fylder så mange malerier på Christiansborg som fiskeriets.

Partsfiskeriet har altid været det nærmeste, vi er kommet et livskraftigt, erhvervsdrivende fællesskab, som i umindelige tider har rekrutteret og nedslidt stadig nye generationer af initiativrige og arbejdsomme unge med ønsket om at være selvstændige sammen. Det ubetingede fællesskab i bla. Nørre Vorupør Fiskerkompagni var ikke kun en spydspids i andelsbevægelsen, men har fungeret som et lærestykke i aktiv "kommunisme" midt i en brølende markedsøkonomi. I kontrast til de jævnlige ulykker på danske arbejdspladser i land følger hele nationen med, hver gang en redningsaktion kæmper med elementerne for at redde fiskere i havsnød. Med fiskeriet er naturens luner, logikker og kræfter stadig nærværende som erfaring i et samfund, der kæmper med en kultur, som tror, at samfundet har fjernet sig længere fra sin afhængighed af naturens orden, end det måske i virkeligheden har?

Kampen om fremtiden

Umiddelbart kunne det se ud til at fiskeriets udvikling går i samme retning som landbrugets. I hvor mange små fiskerihavne er der ikke tyndet voldsomt ud i kutterflåden? Rigtigt nok! Men der er ingen økonomiske love, der siger, at dette nødvendigvis er den eneste, den bedste, endsige den uundgåelige udvikling fremover. I det globale "netværkssamfunds" tidsalder får dansk fiskeindustri nogle af sine væsentligste tilførsler af torsk fra Kina, der er verdens største eksportør af torsk, men som ikke fanger en eneste af dem selv. For til Kina importeres de fra lande på den anden side af kloden, bl.a. Danmark, hvortil mange af dem først er importeret fra store udenlandske rederier.

At arbejdskraft i øjeblikket er billig i Kina betyder, at den torsk, vores fiskeindustri eksporterer, kan have været tøet op og frosset ned igen indtil flere gange før, den når supermarkedets frostdisk i tilberedningsklar blok eller færdigret. Når samtidig stadig flere forbrugere i Europa gerne vil have frisk fisk af høj kvalitet, og der endda er stadig flere af de kræsne, for hvem det er vigtigt, at fisken kommer fra et bæredygtigt og miljørigtigt fiskeri, gerne fra fiskersamfund i egne de kender og kan lide, så er der også marked for en eksport, der er alt andet end genoptøet, industrielt bearbejdet fisk, hvis oprindelse dårligt nok lader sig spore. I modsætning til genoptøet trawlfisk er det mest værdifulde for en kyststat som Danmark den blanke E-fisk, som med vore dages transportsystemer kan nå supermarkedernes fiske-, gourmet- og delikatessafdelinger i Europas storbyer som en havfrisk vare, hvis den er landet samme dag, som den er taget skånsomt ombord på et kystfartøj og straks sendt videre i kølebil.

Men det kræver, at kystfiskerne og nærfiskeriet får førsteret til at befiske de kostbare og begrænsede bestande af højværdifisk, som lever i vore farvande. Får de lov til det, får de lov til at fange fisken på de årstider, hvor den er bedst og dyrest, og får de lov til at fange tilstrækkeligt til at de kan leve af det, inden den resterende kvote eventuelt trawles op, så vil partsfiskeriets kultur til gengæld sikre, at vi i fremtiden har levende fiskerlejer og fiskerihavne langs vore kyster. Hvis ikke vi i Danmark skaber disse vilkår politisk, kan det blive et spørgsmål om få år, før kystfiskerne og nærfiskeriet er væk og kun nogle enkelte store, stressede trawlere er tilbage til at ordne resten. Den kamp er det ikke op til EU, men først og fremmest til vælgerne, forbrugerne, politikerne og fiskerne i Danmark selv at afgøre.

Hvad der bør gøres her og nu

I juni 2004 vedtog et enigt folketing at skabe et segment i den danske fiskeflåde, der indrettes specielt med henblik på at fremme kystfiskeriet. Hovedidéen er, at der afsættes en bestemt procentdel af den nationale kvote på i første omgang torsk og tunger til kystfiskersegmentet. Denne kvote får kystfiskerne mulighed for selv at forvalte indbyrdes. Samtlige partsfiskere vælger ud af deres midte en styregruppe på syv mand og en suppleant, der får til opgave at arbejde med kvoternes fordeling og kystfiskeriets fremme i det hele taget. Styregruppen er repræsenteret i Erhvervsfiskeriudvalget, får tildelt en af ministeriet finansieret konsulent og vil have mulighed for at deltage i EU's udvikling af regionale råd, fora og økonomisk støttede action groups, der skal arbejde for kystfiskeriets fremme i EU-havet. Det essentielle for EU's interesse i at fremme kystfiskeriet er, at der er brug for et højværdifiskeri ved siden af det volumenfiskeri, der nu er ved at blive koncentreret på et fåtal store fartøjer i EU's havfiskeri. Afgørende for højværdifiskeriet er, at det hviler på daglandet fisk, som er den grundlæggende forudsætning for kvalitetsniveauet. Derfor er det vigtigt, at den danske ordning koncentrerer om det fiskeri, der leverer daglandet fisk.

Arbejdet med kystfiskersegmentets udformning nyder stor bevågenhed i de øvrige EU-lande, i EU-parlamentet, EU-kommisionen og Nordsøkommisionen, der betragter Danmark som et muligt foregangsland på dette område, forudsat det lykkes at sikre et rent højværdifiskeri i kystfiskersegmentet. Det kriterium, at der skal være tale om daglandet fisk, er derfor et af de vigtigste forhandlingsemner i kystfiskersegmentets udarbejdelse. Udvandes segmentet, fordi andre typer af fiskeri gerne vil med i ordningen, risikerer det at blive irrelevant i den videre udvikling og opslugt af havfiskeriets øvrige koncentrations- og centraliseringsproces. Da det har vist sig at være en attraktiv model også for det havgående garn- og snurrevodsfiskeri, vil det være oplagt at supplere kystfiskerisegmentet med et særligt segment for det partsorganiserede, havgående garn- og snurrevodsfiskeri, der giver dette fiskeri muligheder for at levere selektivt og skånsomt fangede konsumfisk fra energibesparende fartøjer på op til f.eks. 18 meters længde, der har fangstrejser på flere dages varighed. I så fald vil der blive to fremtidige segmenter i dansk – og europæisk – fiskeri, der kan fremmes, supplere og udgøre to bæredygtige alternativer til fremtidens store konsumtrawleres volumenfiskeri til havs og akvaindustrien ved land.